

Műfordítói díj Jávorszky Bélának

Hír: A Magyar Napló februári számában olvashatjuk: „*A skandináv irodalom magyar tolmácsolásáért és a Fölmagasodik hirtelen – Tizenkét finn költő (Magyar Napló, 2012) című kötetéért Jávorszky Béla budapesti műfordító a Magyar PEN Club Janus Pannonius műfordítói díjában részesült.*

A kitüntetéshez gratulálunk, és további jó munkát kívánunk Jávorszky Bélának!”

Az Ághegy, a gratulálókhöz csatlakozva, a skandináviai magyar irodalom és művészet sajátos antológiájának készítésekor örömmel közli újra neves fordítónk munkáiból a Magyar Naplóban megjelent összeállítást, gyarapítva ezzel is a folyóiratunk műhelyében készült fordításokat.

*

Néhány mondat Tranströmer verseiről

Tomas Tranströmer, korunk legjelentősebb svéd költője 1931-ben született Stockholmban. Pszichológusnak tanult, éveken át börtönpszichológus volt Västerasban. Első, 1954-ben megjelent és mindössze 17 verset tartalmazó kötetével üstökösként robbant be a kortárs svéd irodalomba, azóta minden új művének megjelenése irodalmi esemény. Kevés verset írt, csak végsőkéig kiérlelt munkáit rendezte kötetbe: 12 kötetben publikált eddigi életműve ma sem túl vaskos olvasmány. „Tranströmer a koncentráció mestere”, írta róla egyik legszorgalmasabb fordítója, Mervel Ferenc, „versei intenzív pillanatképek, de váratlan dimenzióikban néha túlmutatnak önmagukon”, majd valamivel később így folytatja: „Versei valahogy *nélkülözhetetlenek*, ami kétségkívül a költői nagyság kritériuma.” Költészete elvont és visszafogott, szikárságában leginkább egyik kedvenc költőjéhez, Pilinszky Jánoséhoz hasonlítható. Itt közölt versei különböző köteteiből való, így szerény „keresztmetszetet” adnak eddigi lírájából. A mába átnyúló történelmi témák (*Carillon*), egy felhőszakadás döbbenetesen érzéki leírása, az őszi táj tapinthatóan konkrét megfogalmazása (*A szabadban*) vagy a legutóbbi kötetében megjelent, az elmúlást idéző szorongás (*Havazik*) – olyan témák ezek, amelyek költészetét időtlenné és elvontságuk ellenére is tárgyiasá teszik. Miután elnyert minden fontos hazai irodalmi díjat, 2011-ben irodalmi Nobel-díjjal tüntették ki. Többször járt Magyarországon, Thinsz Géza segítségével 43 XX. századi magyar verset ültetett át svédre. Szűkre szabott lírája csaknem teljes egészében olvasható magyarul is: a hetvenes években Thinsz Géza jelentetett meg tőle kisebb válogatást, 2001-ben és 2011-ben pedig a Széphalom Könyvműhely adta ki „majdnem összes” versét (*117 vers, illetve Boltívek végtelenje*).

Jávorszky Béla

 TOMAS TRANSTRÖMER

Havazik

*A temetések
 úgy sűrűsödnek,
 akár a közlekedési táblák,
 amikor egy városközpont felé közeledünk.
 Sok ezer pillantás
 pásztázza a hosszú árnyékok földjét.
 Az űrbe
 lassan
 híd emelkedik.*

Fekete hegyek

*A következő kanyarban a busz kivált a hegy hideg árnyékából
 és orrát a nap felé fordítva füstölve kúszott fölfelé.
 Össze voltunk zsúfolva. Velünk volt a diktátor mellszobra is
 újságpapírba csomagolva. Egy flaska járt szájról szájra.
 A halál anyajegye kinél lassabban, kinél gyorsabban nőtt.
 Odafönt a hegyen a kék tenger beérte az eget.*

Kövek

*A kezünkől kiröppenő kövek kristálytisztán
 hullnak keresztül az éveken. Lent a völgyben
 a pillanat riadt mozdulatai szállnak
 ághegyről ághegyre, hogy aztán a jelenidő ritkás levegőjében
 elcsöndesedjenek, úgy siklanak, akár
 a fecskék, hegycsúcsról
 hegycsúcsra szállva, amíg el nem érnek
 a végső fennsíkra
 a létezés határán túl. Ott lezuhannak,
 kristálytisztán hullnak
 cselekedeteink
 rajtunk kívül,
 a semmi fenekére.*

A tél pillantása

*Előre dőlök, akár egy létra, és arcom bevilágítja
a cseresznyefa első emeletét.
Már bent is vagyok a színek harangjában, melyet a nap kongat.
S hamarabb falom föl a bíbor gyümölcsöt, mint négy seregély.
Ekkor távolról megcsap a hideg.
A pillanat elsötétül,
belém hasít, mint fatörzsbe a fejsze.
Későre jár. Futólépésben távozunk
szemtávolságon túlra, le, le, az antik csatornarendszerbe.
Az alagutakba. Ott vándorlunk hónapokon át,
részben munkakörünk okán, részben menekülve.
Rövid áhítat, valahányszor egy-egy csatornaszem
megnyílik fölöttünk,
és némi fény hull alá.
Felfelé nézünk a lefolyó rácsai közül, fel a csillagos égre.*

A szabadban

1.

*Őszvégi labirintus.
Eldobott üres üveg az erdő kapujában.
Lépj be. Az erdő ilyentájt elhagyott, néma lokál.
Alig hallani neszt: mintha egy csipesszel óvatosan
ágakat mozdítana odébb valaki,
vagy mint mikor sarokvas nyöszörög halkan egy vastag
fatörzs oldalában.
A fagy rálehelt a gombákra: összezsugorodtak.
S most leginkább eltűntek után maradt tárgyakra
vagy ruhadarabokra hasonlítanak.
Megjön az alkonyat. Ideje kilépni
és viszontlátni jelképeinket: a rozsdás szerszámot odakint
a mezőn,
a tó túlsópartján árválkodó házat, ezt a rozsdabarna dobozt,
mely leginkább leveskockához
hasonlatos.*

2.

*Egy Amerikából érkezett levél kergetett ki
eme világos júniusi éjjel a néptelen külvárosi utcákra, emléktelen,
most született háztömbök közé, melyek hűvösek, akár a rajzok.
A levél a zsebemben lapul. Nyughatatlan, dühös gyaloglás,
afféle ima.*

*Nálatok a rossznak és a jónak valóban arca van.
Ami nálunk többnyire harc hangok, számjegyek és napok között.
Akik a halál dolgában járnak, nem kerülik a napfényt.
Üvegpalotákból irányítanak. Hangyaként hemzsegnék
a tűző napsugárban.*

*Előrehajolnak a pult fölé, és a nyakukat tekergetik.
Távol, az új homlokzatok egyike előtt állok meg véletlenül.
Ablaksor, mely egyetlen ablakká olvad össze,
s magába szívja az éjszakai ég fényét és a falombok vándorlását.
Sima, eget tükröző tó, mely fölemelkedik a nyári éjszakában.
Az erőszakot valótlannak érzem
egy pillanatra.*

3.

*Éget a nap. Repülőgép száll alacsonyan,
hatalmas, kereszt alakú árnya a földre vetül.
Egy ember ül a mezőn, és valamit ás.
Közeledik az árnyék.
Emberünk a másodperc töredéke alatt a kereszt
középpontjába kerül.
Láttam a keresztet, mely hűvös templomok boltíve alatt csüng,
és néha egy heves mozdulat pillanatképéhez hasonlatos.*

Felhőszakadás a szárazföld felett

*Eső dobol az autók tetején.
Dörög. Észrevehetően lassul a forgalom.
Fényes nappal van, mégis fölgyúlnak a lámpák.
A füst visszatorlódik a kémények torkán.
Aki él, meglapul, két szemét lehunyja.
Te is magadba fordulsz, s tapinthatóbban lüktet benned az élet.
A kocsi csaknem vak. Megáll,
fölgyújtja fényét, enyhén füstölög,
miközben a víz végigcsorog az ablaküvegen.
Íme az erdei út, mely oldalt*

egy tavirózsában gazdag tó mellett kanyarog
 a távoli erdő felé, melyet az eső magába zárt.
 Odafenn vaskorszakbeli kövek
 hevernek, e táj valaha törzsi harcok színhelye lehetett,
 afféle fagyos Kongó,
 és a veszély egybeterelt embert s állatot,
 morajló tömeggé gyúrta őket a falak,
 a bozót és kőhalom mögött a hegy tetején.
 Sötét kapaszkodó, valaki
 hátára vetett pajzsral kaptat fölfelé,
 s töpreng, miközben az autósor várakozik.
 Világosodik, letekerheted az ablakokat.
 Madár fuvolázik magában
 az egyre ritkásabb eső hangjegyei között.
 A tófelszín kisimul. A viharos ég
 sűg valamit a tavirózsákon át a homokdűnének.
 Az erdő ablaka lassan kitérül.
 Csakhogy a vihar egyenesen belevág a csendbe!
 Fűlsiketítő csattanás. Utána néma csend,
 csupán néhány esőcsepp perdül még a földre.
 A csendben közeledni hallod a választ.
 Jó messziről. Afféle nyers gyerekhangot.
 Dörgés kúszik a hegygerinc felől.
 Egybenőtt hangok moraja.
 A vaskor belsejéből hosszú, rekedt trombitahang kiáltozik.

Carillon*

A madám mindenkit megvet, aki csak szobát vesz ki
 ócska szállodájában.
 Nyém a sarokszoba a másodikon: nyomorúságos ágy,
 csupasz égő a mennyezeten.
 Meghökkenően súlyos függönyök, melyeken negyedmillió
 láthatatlan minta masírozik.
 Az ablak alatt sétálóutca vezet,
 lomha turisták, ürge diákok kószálnak,
 munkaruhás férfiak tolják kerékpárjukat.
 Ők, akik azt hiszik, megforgathatják a világot, és akik
 azt hiszik, hogy majd ők is vele forognak.
 De hát ez utca, a mi utcánk, ugyan mibe fog beletorkolni?
 A szoba egyetlen ablaka máshova néz:
 a Vad Térre,
 a forrongó földre, erre a hatalmas, rengő földfelületre,

melyet olykor járókelők népesítenek be, máskor kihalt.
 Minden, ami bennem él, ott ölt testet, minden rettegés
 és minden remény.
 Minden, ami elképzelhetetlen, de ami mégis megtörténik.
 Alacsonyak a partjaim, ha csak két decimétert emelkedik a halál,
 máris ellep, előnt.
 Maximiliánnak hívnak. 1488-at írunk. Itt tartanak bezárva
 Brügge városában,
 mivel ellenségeim tanácstalanok –
 gonosz idealisták, amit pedig a borzalmak hátsó udvarán
 elkövettek, leírni sem tudom, a vér tintává
 nem változik.
 Én vagyok a munkaruhás férfi is, ki csörömpölő kerékpárját tolja
 odalént az utcán.
 Én vagyok az is, akit látsz, a sétáló és időnként megtorpanó
 turista, aki lődörög, aztán megáll,
 és pillantását végigjártatja a régi festmények
 holdsápadt arcain és redőzött öltözékein.

Senki nem határozza meg, hova menjek, legkevésbé én,
 és mégis minden lépésem a helyes irányba vezet.
 A fosszilis háborúkba, ahol mindenki sebezhetetlen,
 mivel halott.
 A poros levéltömegek, lőrészekkel áttört
 ablakok, a kerti sétányok, ahol megkövült könnyek
 csikorognak a cipősarkak alatt...
 Váratlanul, mintha drótba botlottam volna, a harang
 megkondul a nevenincs toronyban.
 Carillon! A zsák varratai szétfeszlenek és
 a hangok szétgurulnak Flandria fölött.
 Carillon! A harangok búgó érce, zsoldár és divatos
 dal, együtt valamennyi, belerajzolva a levegőbe.
 A reszketeg kezű doktor megírta a receptet, amit senki sem tud
 elolvasni, de azért megismerik a kézírását...
 Tetők és terek, fű és zöld lomb fölött
 zúgnak a harangok, élőknek és holtaknak.
 Nehéz megkülönböztetni Krisztust az Antikrisztustól!
 A harangok végül hazaröptetnek.
 Elhallgattak.
 Visszatértem a szállodaszobámba: egy ágy, egy csupasz lámpa,
 függönyök. Fura hangokat hallani itt, a pince
 fölfelé sompolyog a lépcsőházban.
 Kitárt karral heverek az ágyon.